

Компютърната зависимост, която забавя развитието на децата

Той/тя е на 3-4 години, но не се интересува от другите деца. Забелязва ги само когато му вземат играчката. Играе самичък, мънкайки нещо под носа си или гледа през прозореца. Почти не говори – казва единични думички, рядко свързва две-три думи в изречение. Не търси вниманието на възрастните и не ги слуша особено. Обича игри, свързани с подреждане на еднакви части.

Всичко дотук може да сочи, че нещо в развитието на детето не е наред. Или да води до избягването му от връстниците и до притеснения от страна на възрастните. Често това е поводът за консултация със специалист.

Като психолог се опитвам да предразположа детето да покаже възможностите и знанията си, за да определя в каква посока има нужда да развива своите умения. Обикновено в първата среща внимателно слушам и наблюдавам как си играе, като не го притеснявам с въпроси или изисквания.

И за моя изненада, все по-често в тихото мрънкане под нос, докато подрежда в права линия разноцветните кофички или кубчета, дочувам едно и също. Детето казва думи. Но не на български. При това често – с перфектно английско произношение. Обикновено изрежда цветовете или назовава цифрите, но не разбира, когато му задавам въпроси на английски. Какво става?

От разговора с родителите след това става ясно, че семейството е изцяло българско. Понякога мама и татко дори не говорят английски. Как така имат „двуезично“ дете? Почти винаги изплува един и същи отговор: играе образователни игри на таблета или компютъра и гледа Бейби ТВ, когато родителите му са заети. Може би тук ще си кажете „Какво толкова? Не е ли полезно да научи още един език, докато е малко?“.

Допреди година и аз мислех така. Смятах компютърните образователни игри за полезно допълнение към обучението по английски. Всъщност, все още ги смятам за добро допълнение към живия контакт с учителя, който е най-важен.

Но все повече се убеждавам, че когато игрите или телевизията бъдат оставени сами да занимават детето, резултатите не са добри.

Още от раждането си детето се учи чрез подражание, чрез непрекъснато взаимодействие с други хора. Повтаря действията на възрастните, за да става все по-самостоятелно и да се чувства сигурно, че е част от група хора, които го приемат и обичат.

Учи се да говори, за да може да задоволи нуждите си в групата в момента – да получи храна, вода, помощ, внимание, забавление. Отначало групата се състои от мама и татко, но непрекъснато се разширява и постепенно включва братята и сестрите, бабите, дядовците, приятелите, учителите и много други хора.

Какво се случва, когато оставим детето да задоволява нуждите си с компютъра? Техниката има няколко основни предимства пред хората. Тя не се изморява, няма свои интереси, винаги е на разположение. Филмчетата и игрите винаги са по-наситени от реалността, изпълнени с повече движение, цвят, звук и силни емоции.

Това ги прави завладяващи и интересни за децата. Нуждата от забавление е задоволена, а способността им да понесат „Не“, „Сега не може“, „Изчакай ме“ остава неразвита.

Може ли един компютър да научи детето да общува с хора? Знанията, получени от игрите, винаги са еднотипни – разпознаване на цветове, числа и букви. Взаимодействието е на принципа стимул – реакция – награда. Съвсем просто.

Отношенията с хората са много по-сложни и включват много повече стъпки, разнообразни стратегии, необходимост да разбереш какво иска другият, за да стигнете до успешно взаимодействие.

Нищо чудно, че „англоговорящите“ деца привличат вниманието към себе си точно на 3-4 годишна възраст, когато другарчетата им вече започват да изграждат отношения с

връстниците си. Тогава се вижда, че на „двуезичните“ деца им липсват важни социални умения.

Докато ги наблюдавам, си мисля, че знанията и уменията, които трупаме в живота, можем да разделим най-общо на прагматични – тези, които са ни необходими в момента, за да задоволим потребностите си, което ни носи удовлетворение и екзотични – тези, които някога някъде могат да ни бъдат полезни.

За дете на 3-годишна възраст е много по-прагматично да се научи да ходи до тоалетна без памперс, да се храни и облича само, да обяснява какво иска или не иска, да общува с деца и възрастни. Вместо това то използва потенциала си, за да учи думи на английски, с които не постига почти нищо за себе си, освен че радва родителите си как напредва и най-вече – не иска вниманието им.

Има нещо много красиво в екзотичните знания. Те придават особеност и необикновеност на човека. Като подправка, която прави дадено ястие неповторимо. Има и нещо плашещо в тях, когато заемат мястото на прагматичните.

Представете си, че детето е само в другата стая. Как мислите, кое е по-добре за него – да може само да си налее вода и да сложи храна в устата си или да разпознава числата до 100? Може да изглежда преувеличено, но често тези деца не могат да се хранят или обличат сами и нямат абсолютно никакво търпение, когато се наложи да изчакат или да се съобразят с другите.

Или пък им липсва воля, за да се преборят и с най-малкото затруднение. Имат нужда спешно да навакнат житейските уроци, пропуснати пред компютъра.

Да, английският някога ще им бъде полезен. И те ще имат капацитета да го научат, когато ще имат полза от това. Сега имат нужда от по-простички, но и по-базови умения. Сега, когато се нуждаят от вниманието на възрастните, нека опитаме да им го дадем. Колкото и да сме натоварени, уморени или не ни се занимава.

Защото децата могат да се научат да бъдат хора само от хората. Не от машините.